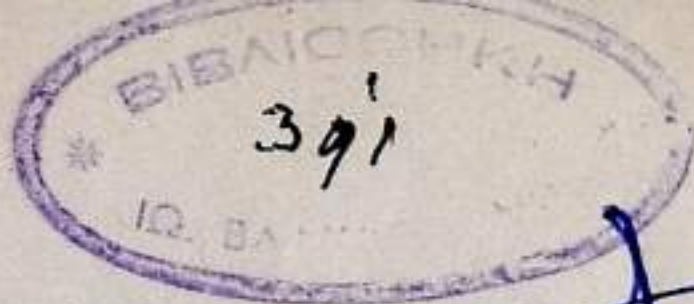

1AT

Handwritten signature in blue ink.

ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΒΗΧΑΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ

Ο ΙΑΤΗΡ ΤΟΥ ΜΑΝΟΥΗΛ ΚΟΜΝΗΝΟΥ

ΔΙΟΡΘΟΥΜΕΝΟΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΟΥΜΕΝΟΣ

Ὁ Θεόδωρος Βαλσαμὼν συμπεριέλαβεν εἰς τὴν Ἐξήγησιν τῶν ἱερῶν καὶ θείων κανόνων χρυσόβουλλον λόγον τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ Κομνηνοῦ, λεγόμενον Ἰατῆρα ὡς ἰώμενον τὰ χωλεύοντα ἴσως δικαιώματα τῶν ἀπανταχοῦ ἐκκλησιῶν καὶ ἀπολυθέντα τῷ 1148. Ἐκείθεν δὲ παραλαβόντες ἐξέδωκαν τὸ χρυσόβουλλον τοῦτο πρῶτος μὲν ὁ *E. Bonafidius*¹, εἶτα δ' ὁ Ἰωάννης Δεονγκλάβιος², κατόπιν ὁ Γ. Ῥάλλης καὶ Π. Ποτλῆς³ καὶ τέλος ὁ *Zachariae von Lingenthal*⁴.

Τοῦ χρυσοβούλλου τούτου ἀντίγραφον περιέχεται καὶ ἐν φ. 326^b-327^b τοῦ Βαροκκικοῦ κώδικος CXXXI τῆς ἐν Ὁξωνίῳ Βοδληγιανῆς βιβλιοθήκης, γεγραμμένου ἐπὶ βομβυκίνου χάρτου τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα. Ἐπειδὴ δὲ ὁ κώδιξ οὗτος πλὴν διαφορῶν ἀμαρτάδων περιέχει καὶ οὐκ ὀλίγας ἀξιολόγους διαφοροὺς γραφᾶς, περιλαμβάνει δὲ καὶ συμπλήρωμα ἐν τέλει τοῦ χρυσοβούλλου, λείπον ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἐκδόσεων, ἐκδίδομεν αὐτὸ καὶ πάλιν κατωτέρω, παρατιθέντες ὑποσελιδίους τὰς διαφοροὺς γραφᾶς τοῦ Βαροκκικοῦ (B), κατ' ἀντιβολὴν πρὸς τὰς παρὰ τῷ *Zachariae von Lingenthal* (Z).

Ἔχει δὲ τὸ χρυσόβουλλον ὧδε·

¹ *Juris Orientalis libri III ab Enim. Bonafidio digesti*. Ἐν Παρισίοις. 1873. σ. 109.

² *Juris Graeco-Romani tam canonici quam civilis tomi duo*. Ἐν Φραγκοφορτίῳ. 1596. Τόμ. Α' σ. 149.

³ Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων. Ἀθήνησιν. 1852. Τόμ. Β' σ. 608 κ. ἐ.

⁴ *Jus Graeco-Romanum. Pars III. Novellae Constitutiones*. Ἐν Λειψίῳ. 1857. σ. 443 κ. ἐ.

Τὸ χρυσόβουλλον

Λόγος ὁ λεγόμενος *ιατὴρ* ὃν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἀπάσαις
ὁ ἐν εὐσεβεῖ τῇ μνήμῃ γεγωνὼς βασιλεὺς κῦρ Μανουὴλ
ἐπεβράβευσεν.

5 Παρεξεβλήθη ἀπὸ τῆς ἐναποκειμένης πρωτοτύπου θέσεως
τῷ καθ' ἡμᾶς σεκρέτῳ τῶν οἰκειακῶν τῷ κατὰ

Ὁ μὲν μετὰ Μωσέα τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ ἐκεῖνος στρατηγὸς Ἰησοῦς,
τὰ ἱερισχούντεια καθελεῖν ἐπειγόμενος ὁχυρώματα, ταῖς ἱερεῦσι κύ-
κλῳ σαλπίζειν ἐκέλευε καὶ οὕτω παραδόξως τὰς τῶν τειχῶν ἐπάλ-
10 ξεις κατέρριπτε. Τῇ δὲ τοῦ νέου τῷ θεῷ ἐκλεκτοῦ καθηγουμένην τού-
του λαοῦ βασιλείᾳ μου μετὰ τὸν ἐν βασιλεῦσιν ἐκεῖνον ἄλλον Μωσέα,
τοῦ λαοῦ σωτήρα καὶ ὁδηγόν, τὸν ἀοίδιμον λέγω αὐθέντην τῆς βασι-
λείας μου καὶ γεννήτορα, ὥσπερ τινὰ τεῖχῃ καθελεῖν ἐπειγομένην ἱε-
ρισχούντεια τὰς τοῦ κοινοῦ τῶν Χριστιανῶν ἐχθροῦ ὁχυρώσεις, τοῦ
15 δυτικοῦ λέγω δράκοντος, τοῦ τῆς σικελικῆς κατατυραννοῦντος γῆς
κάκειθεν κατὰ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐπικρατείας λάθρα ἐρπύσαντος,
ἀναλόγως οἷα πνευματικὰς τινὰς σάλπιγγας τὰς τῶν τὸν θεὸν ἐξιλε-
ομένων καθ' ἐκάστην ὑπὲρ ἡμῶν ἀρχιερέων εὐχὰς πρὸς ἐκεῖνου
καθαίρεσιν συνεργούσας ἔχειν ἐδέησεν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ θεόπτης
20 Μωσῆς, ὁπηνίκα τῷ Ἀμαλήκ συνεκρότει τὴν μάχην, ἱερεῦσιν ἐκατέ-
ρωθεν στηριζόμενος, οὕτω τοῦτον κατετροποῦτο καὶ ὑπερίσχυε. Κατ'

1-4. Τὸ χρυσόβουλλον ... εὐσεβεῖα ... ἐπεβράβευσεν B : Ἀπελύθη χρυσόβουλλος
λόγος τοῦ κραταιοῦ ἀγίου ἡμῶν βασιλέως κατὰ μῆνα Φεβρουάριον, ἐπινεμήσεως ἱα'
τοῦ 'σχης' ἔτους, ὁ καὶ ἱατὴρ λεγόμενος ὡς ἰώμενος τὰ χολεύοντα ἴσως δικαιώ-
ματα τῶν ἀπανταχοῦ ἐκκλησιῶν, ἐπισκοπῶν δηλονότι καὶ μητροπόλεων καὶ αὐτῆς
τῆς μεγάλης ἐκκλησίας. Ὅς καὶ κατὰ ῥῆμα οὕτωςι διαλαμβάνει Z 5-6. Παρεξ-
εβλήθη τὸ κατὰ B : λείπουσι Z 8. ἱερισχούντεια Z : ἱερισχούντ B

8-9. κύκλῳ Z : ἐκείνοις B 9. παραδόξως Z : παραδόξ (= παραδόξως)

ἐπιφερομένων ἄνωθεν τῶν βραχυγραφικῶν διορθώσεων [~] (= παραδόξων) καὶ
C (= παραδόξαν)

10. τῇ B ὡς καὶ αἱ πρότεροι ἐκδόσεις : ἡ Z 13 (καὶ κατω-
τέρῳ). ὥσπερ τινὰ Z : ὥσπερ τινα B 13-14. ἱερισχούντεια Z : ἱερισχούντ B

16. ἐπικρατείας Z : ἐπικρατίας B 19. ἔχειν B : λείπει Z, ὅς τις εἶχε προ-
τείνει τὴν προσθήκην αὐτοῦ, μεταβάλλων ἄνευ λόγου καὶ τὸ ἐδέησεν εἰς δεήσει

21. κατετροποῦτο καὶ Z : κατετροποῦτ... τῶν λοιπῶν ὄντων τιλοδρώτων B

ἐκείνον οὖν καὶ ἡ βασιλεία μου, τοῦ ἀρχιερατικοῦ δεσμένη ὑποστη-
ρίματός, εἰς τὴν κατὰ τοῦ νέου τούτου Ἀμαλήκ προκειμένην ἀντι-
παράταξιν καὶ ὥσπερ τινὰ στῦλον φωτὸς τοῦ νέου Ἰσραὴλ προηγού-
μενον καὶ τὰ τούτου κατευθύνοντα διαδήματα, τὰς τούτων ἔχειν εὐ-
χὰς ἐθέλουσα, τὸν παρόντα χρυσόδουλλον λόγον τῇ τε μητρὶ πασῶν 5
τῶν ἐκκλησιῶν, τῇ νέᾳ Σιών, τῇ τῆς ἁγίας Σοφίας ἐνδικοιτήματι, καὶ
τοῖς κατὰ τὰς νήσους πάσας καὶ τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Δύσιν ἀρχιε-
ρεῦσιν ἐπεδράδευσε, τὰς ὑπὲρ τῆς βασιλείας μου τούτων εὐχὰς ἐπὶ
πλέον ἐντεῦθεν ἀναρρωννύουσα. Ἀκριδῶς γὰρ οἶδεν ἡ βασιλεία μου
ὥς οὐ σώζεται βασιλεὺς διὰ πολλὴν δύναμιν, καὶ ὥς γίγας οὐ σωθή- 10
σεται ἐν πλήθει ἰσχύος αὐτοῦ, ψευδὴς δὲ ἵππος εἰς σωτηρίαν κατὰ
τὸν θεῖον φάναι προφήτην καὶ ψαλμογράφον καὶ θεοπάτορα.

Τοιγάρτοι καὶ τὸ ἀπερικλόνητον πάντῃ περιφυλάττεσθαι θέλουσα,
τῇ τε πασῶν προκαθημένη ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς μνημονευθεῖσι πᾶσιν
ἀρχιερεῦσι τῶν ὅπουδῆποτε ἁγίων ἐκκλησιῶν καὶ τὸ ἀσφαλὲς τῶν 15
προσόντων ταύταις δικαιομάτων ἐπὶ τῇ κατοχῇ αὐτῶν βεβαιότερον
καθιστῶσα, προσεπανορθοῦσα δὲ καὶ εἴ τί που χωλεῖον ἴσως ἐστὶν ἐν
τοῖς αὐτῶν δικαιώμασι καὶ τῆς ἀκριβείας λεγόμενον, καὶ οὐ μόνον
τοῦτο, ἀλλὰ καὶ εἴ τί που ὀφείλον ἐπακολουθησάτω δικαίωμα πρὸς
τὴν ἀσφαλῆ τῶν τοιούτων ἀκινήτων δεσποτεῖαν, κατοχὴν τε καὶ κυ- 20
ριότητα γενέσθαι ἴσως οὐκ ἔφθασεν, αὐτὸν δὲ τὸν παρόντα χρυσό-
δουλλον λόγον Ἰατῆρα ἡ βασιλεία τούτου δὴ τοῦ ἐλλείποντος αὐτοῖς
ἐπιδέδωκεν, οἷον ἄρτιον καὶ ὀλομελὲς δεικνύντα τὸ ἐπὶ τούτοις δί-
καιον καὶ ἐς τὸ παντελὲς ἀδιάλειπτον. Δι' οὐ καὶ βεβαιῶς μὲν καὶ ἀ-
σφαλέστερον τίθησι πᾶν προσὸν ταῖς κατ' αὐτοὺς ἀγιωτάταις τοῦ θεοῦ 25
ἐκκλησίαις καὶ αὐτῇ τῇ πασῶν προκαθημένη δικαίωμα ἐπὶ τοῖς αὐ-
τῶν ἀκινήτοις, ὅποῖον ἂν καὶ καθέστηκε, καὶ ὅπουδῆποτε ταῦτα διά-
κείνται, καὶ τὸ καλὸν κάλλιον τίθησι τῇ ἐπικρίσει τε καὶ ψήφῳ τῆς

3. στῦλον ἔγραψα ; στύλον ZB 6. ἁγίας B ; τοῦ θεοῦ Z 7. τοῖς Z : τῆς B

7-8. ἀρχιερεῦσιν Z : κενὸν ἄγραφον B 8. μου Z : λείπει B 9. ἐν-
τεῦθεν B : λείπει Z 13. περιφυλάττεσθαι Z : φυλάττεσθαι B 14. ἐκκλη-
σία B : ἐκκλησιῶν Z 15. ὅπουδῆποτε Z : ὅπουδῆποτε B 16. προσόντων Z :
προσώπων B βεβαιότερον Z : βεβαιώτερον B 17 (καὶ κατωτέρω). τί Z :

τι B 20. δεσποτεῖαν Z : δεσπο B κατοχὴν Z : κατοχὴν ἐκ τοῦ κατοχῆν B
τε Z : τὲ B 23. δεικνύντα Z : δεικνύντα B 24. ἐς B : εἰς Z 25. πᾶν Z :
λείπει B αὐτοὺς Z : αὐταῖς Z 26. πασῶν B : τούτων Z 27. καὶ B :
λείπει Z καθέστηκε Z : καθέστηκεν B 28. ἐπικρίσει Z : ἐπιχρίσει B τε Z :
τὲ B

βασιλείας μου, πᾶν δὲ ἐν αὐτοῖς ἐν ὁποίοις εἴποι τις θεωρούμενον,
 εἴτε ἐν χρυσοβούλλοις λόγοις διαφόρων βασιλέων εἴτε ἐν σιγιλλίοις
 εἴτε ἐν ἀπλαῖς προστάξεσιν εἴτε ἐν λύσεσιν εἴτε ἐν πρακτικοῖς ὑπο-
 σκάζον καὶ κατὰ τι τοῦ ἀκριβοῦς καὶ τῆς ὀφειλομένης ἀκολουθείας
 5 λειπόμενον, ἀπὸ τε βασιλικῶν προσταγμάτων καὶ νόμων ἐπανορθοῖ,
 καὶ διορίζεται μὴ κατὰ τι πρόκριμα ἐκ τούτων εἶναι πάσαις ταῖς δη-
 λωθείσας ἀγιωτάταις ἐκκλησίαις ἐς τὸν αἰῶνα τὸν ἅπαντα, ἀλλὰ τὸ
 ὑπόσαθρον ἐκεῖνο καὶ ἀσθενὲς εὐτονώτατον εἶναι καὶ ἀνάλωτον πάσῃ
 δικαιολογίᾳ τοῦ βουλομένου λέγειν τι ὑπὲρ τοῦ δημοσίου, τῷ παρ-
 10 ὄντι χρυσοβούλλῳ λόγῳ τῆς βασιλείας μου ῥωννύμενον καὶ σφόδρα
 ἐνδυναμούμενον. Καὶ, ἵνα ἀπὸ τῶν πολλῶν ὧν ἂν τις ἐννοήσειεν, ὀλί-
 γων τινῶν ἢ βασιλεία μου ἐπιμνησθείη, ἐὰν τυχὸν δωρεὰ αὐτοῖς παρ-
 οίκων ἄποσος εἴη ἢ μέτρων γῆς ἢ αὐτούργιάν τινα ἐκαίνισαν ἐν τοῖς
 τοιούτοις κτήμασι, τυχὸν μὴ δεδωρημένα αὐτοῖς, ἢ ἐδωρήθησαν μὲν,
 15 οὐκ ἀνετράπησαν δὲ αἱ περὶ τούτων προστάξεις ἢ ἐπὶ προαφωρισμέ-
 νοις δεδωρημένοις αὐτοῖς αἱ ἐπὶ προαφωρισμένων προστάξεις οὐκ
 ἀνετράπησαν ἢ τινα τῶν πορισθέντων αὐτοῖς βασιλικῶν προσταγμά-
 των οὐδόλως κατεστρώθησαν ἢ κατεστρώθησαν μὲν εἰς τινα τῶν σε-
 κρέτων, οὐ μὴν γε καὶ ἐπὶ τοῖς προσφόροις σεκρέτοις, ἢ καταστρω-
 20 θέντα ἀπώλοντο, ἴσα δὲ τούτων πεπιστωμένα εὐρίσκεται, ἢ πρακτικᾶ
 ὀφείλοντα προβῆναι οὐ προέδησαν ἢ προδάντα οὐ κατεστρώθησαν ἢ
 ὀρισθέντα γενέσθαι λογίσιμα οὐκ ἐγένοντο ἢ κατὰ τινα ἴσως ἄλλην
 ὁποίαν ἂν τις εἴποι αἰτίαν εἴτε κατὰ μέρος εἴτε καὶ καθ' ὁλόκληρον
 τὰ προσόντα ταῖς πολλάκις διαληφθείσαις ἀγίαις τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις
 25 καὶ τῇ μητρὶ πασῶν χωλεύουσι δικαιώματα κἀντεῦθεν οὐκ ἔχουσι τὸ
 ἀπερικλόνητον, κἀν μὴ ῥητῶς ἐνταῦθα πᾶσα ὁποιαδήτις αἰτία ὑπο-
 σκάζειν ποιοῦσα τὰ δικαιώματα ἐκπεφώνηται, ἢ ὥφειλον τυχὸν καὶ
 ἕτερα δικαιώματα προσεπορεχθῆναι αὐτοῖς ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἀκινή-

1. τις ἔγραψα : τίς ZB 2. ἐν Z : λείπει B 3-4. ὑποσκάζον καὶ Z :
 ὑποσχάζον B 6. τούτων Z : τούτου Z 6-7. πάσαις ταῖς δηλωθή^{ει}σαις B :
 ταῖς δηλωθείσαις πάσαις Z 7. ἐς B : εἰς Z 8. ἐκεῖνο B : ἐκείνων Z 9. τι
 ἔγραψα : τί B : τί Z 12. ἐπιμνησθείη Z : ἐπιμνησθήσεται B 13. μέτρων Z :
 μέτρα B ἢ B : λείπει Z αὐτούργιάν τινα Z : αὐτούργ^ν τινὰ B 17. ἢ τινα Z :
 ἢ τινὰ B 18. εἰς τινα Z : εἰς τινὰ B 20. ἴσα ἔγραψα : ἴσα ZB εὐρί-
 σκεται B : εὐρίσκονται Z 23. τις Z : τίς B εἴποι B : εἶπῃ Z εἴτε καὶ
 καθ' Z : ἢ καθ' B 25. ἔχουσι Z : ἔχωσι B 26-27. ὑποσκάζειν Z : ὑπο-
 σχάζειν B

τις, ὥς τινων πάντων προδάντων ἐν αὐταῖς· εἰ γὰρ μηδόλως τι δικαίωμα ἐπὶ τινι τῶν προσόντων αὐταῖς ἀκινήτων κέκτηνται, οὐδέν τι ἀπὸ τοῦ παρόντος χρυσοδούλλου λόγου ὠφεληθήσονται· κατὰ μηδέν ταῦτα πάντα καὶ ὅσα ἂν τις ἄλλα εἰς νοῦν λάβοι ποτὲ ὑπὲρ τοῦ δημοσίου ἀγωνιζόμενος καταδράψαι ποτὲ τὰς τοῦ θεοῦ ἀγίας ἐκκλησίας, τὸν τε τῆς τοῦ θεοῦ Σοφίας οἶκον καὶ τὰς λοιπὰς μητροπόλεις, ἀρχιεπισκοπὰς καὶ ἐπισκοπὰς δυνήσεται ἐπὶ τοῖς, ὡς εἴρηται, διαφέρουσιν αὐταῖς ἀκινήτοις ἀφ' οἷωνδήποτε δικαιωμάτων. Εἰ γὰρ μηδέν τι μηδαμῶς δικαίωμα ἐκτήσαντο ἐπὶ τινων ἴσως τῶν προσόντων αὐταῖς ἀκινήτων, οὐδεμίαν ἀπὸ τοῦ παρόντος χρυσοδούλλου λόγου ὠφελειαν ἔξουσιν, ὥσπερ οὐδὲ ἐφ' οἷς ἔσχε τὴν κατοχὴν ὁ δημόσιος ἀφ' οἷαςδήτινος εὐλόγου αἰτίας μέχρι τῆς σήμερον· ἐπὶ τούτοις γὰρ πᾶσι τὸ ἀκριβὲς παραφυλαχθήσεται.

Εἰ τις οὖν θελήσει διὰ φιλοχρηματίαν ἢ δι' ἑτέραν αἰτίαν τινὰ καταφρονῆσαι τῶν ἐν τῷ παρόντι χρυσοδούλλῳ λόγῳ τῆς βασιλείας μου διωρισμένων, πρῶτον μὲν τὸ τῆς ἀγίας Τριάδος φέγγος, ὅτε παριστάμεθα τῷ φοδερω βήματι, μὴ θεάσαιτο, ἐκπέσοι δὲ καὶ τῆς τῶν Χριστιανῶν μερίδος, ὡς ὁ Ἰούδας τῆς δωδεκάδος, προσεπιτούτοις καὶ τὴν ἀρὰν ἐπισπάσαιτο τῶν ἀπ' αἰῶνος πρωτοτόκων δικαίων ἀγίων καὶ θεοφόρων πατέρων.

Ἐφ' ᾧ καὶ παρεγγυώμεθα καὶ πάντας ἐξασφαλιζόμεθα τοῦ μηδένα τῶν ἀπάντων ἐν οἷωνδήποτε χρόνῳ καθ' οἷωνδήποτε τρόπον ἀνατρέψαι, μερικῶς ἢ καθόλου, τὸν παρόντα χρυσόδουλλον λόγον τῆς βασιλείας μου, γεγεννημένον κατὰ τὸν Φεβρουάριον μῆνα τῆς ια' ἰνδικτιῶνος τοῦ ς' ἔτους, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεδὲς τε καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσημήνατο κράτος.

Ἡ ὑπογραφή Μανουὴλ ἐν Χριστῷ τῷ θεῷ πιστὸς βασιλεὺς πορφυρογέννητος καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων ὁ Κομνηνὸς καὶ ἡ διὰ χρυσοδούλλου σφραγὶς τῆς ἀγίας αὐτοῦ βασιλείας. Εἶχε καὶ ἔξωθεν ἐν ταῖς δέσεσι τῶν κόλλων τὸ τοῦ Ἀκροπολίτου Μιχαὴλ καὶ τὸ κατεσιγώθη τοῦ μεγάλου λογαριαστοῦ μηνὶ Μαΐῳ ἰνδικτιῶνος ια'.

1. ὥς τινων Z : ὥς τινῶν B μηδόλως τι Z : μὴδόλως τί B 2. κέκτηνται Z : κέκληνται B 4. λάβοι B : λάβη Z 5. ἀγίας B : ἀγιωτάτας Z
8. οἷωνδήποτε Z : οἷων δήποτε B 9. ἐκτήσαντο Z : ἐκτήσατο B
11. οὐδὲ Z : λείπει B 16. πρῶτον B : πρῶτα Z 19. δικαίων ἀγίων B : ἀγίων δικαίων Z 21. Ἀπὸ τῶν λέξεων ἐφ' ᾧ καὶ παρεγγυώμεθα μέχρι τοῦ κατωτέρω ἐν σ. 326 τέλους λείπουσιν ἐν τῷ Z 22. οἷωνδήποτε Z : οἰδήποτε B
28-29. διὰ χρυσοδούλλου ἔγραψα : διαχρυσοβούλου B

Ἡ ὑπογραφή ὁ ἐπὶ τῶν οἰκειακῶν καὶ νομοφύλαξ Θεόδωρος ὁ Παντεχνῆς, ὁ βασιλικὸς νοτάριος τοῦ σεκρέτου τῶν οἰκειακῶν Ἰωάννης ὁ Συμπονόπολος, ὁ βασιλικὸς νοτάριος τοῦ σεκρέτου τῶν οἰκειακῶν Κωνσταντῖνος ὁ Ἀρτάβασδος, ὁ βασιλικὸς νοτάριος τοῦ σεκρέτου τῶν οἰκειακῶν Ἰωάννης ὁ Δίθετος † Τὸ παρὸν ἴσον τῇ πρωτοτύπῳ σεκρετικῇ παρεκβολῇ ἀντιβαλὼν καὶ κατὰ πάντα ἰσάζον εὐρὼν ὑπέγραψα.

Τοῦ ἐν μόνῳ τῷ βαροκκικῷ κώδικι εὕρισκομένου συμπληρώματος μόνον τὸ πρῶτον μέρος ἀπὸ τῶν λέξεων Ἐφ' ᾧ καὶ παρεγγυώμεθα μέχρι τοῦ εὐσεβές τε καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσημῆνατο κράτος ἀνήκει εἰς αὐτὸ τὸ κείμενον τοῦ χρυσοβούλου, ὅπερ ἐντεῦθεν ἀποδεικνύεται ὅτι κολοβὸν παρελήφθη εἰς τὴν Ἐξήγησιν τοῦ Βαλσαμῶνος, ἐξ ἧς αἱ μέχρι τοῦδε ἐκδόσεις. Τὰ δὲ λοιπὰ εἶνε σημειώματα περὶ τοῦ πρωτοτύπου χρυσοβούλου, οἷα καὶ ἄλλα ἔχομεν ἐν ἀντιγράφοις ἐπ' ἰσης πλήρη ἢ καὶ ἀτελέστερα¹. Περὶ τοῦ τίνα δὲ σκοπὸν καὶ ἔννοιαν εἶχεν ἡ ἐν ταῖς θέσεσι τῶν κόλλων γραφή τοῦ ὀνόματος τοῦ οἰκείου ἄρχοντος, ὡς ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἢ τοῦ Μιχαήλ Ἀκροπολίτου, ἴδε ὅσα ἐγράψαμεν ἄλλοτε ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἐταιρείας² καὶ ἐν τῷ Νέῳ Ἑλληνομνήμονι³. Ἦτο δὲ συνηθέστερον τοιοῦτος ἄρχων ὁ λογοθέτης τοῦ δρόμου. Δὲν περιωρίζετο δὲ ἡ τοιαύτη ἐγγραφή μεγάλου μεγαλώστι τοῦ ὀνόματος τοῦ οἰκείου ἄρχοντος ἐν τοῖς κολλήμασι τῶν ἀπαρτιζόντων μόνον αὐτοκρατορικὰ ἐγγραφα τεμαχίων περγαμηνῆς πρὸς ἀποφυγὴν ἀντικαταστάσεως τυχὸν τῶν ἐν τῷ μέσῳ κειμένων, ἀλλὰ τὸ ἔθος ἐπεξετείνετο καὶ εἰς ἐγγραφα μητροπολι-

3. Συμπονόπολος ἔγραψα : συμπονό^{πλ} B 5. ἴσον ἔγραψα : ἴσον Z 6. κατὰ πάντα ἔγραψα : καταπάντα B

¹ Πρὸς Ζαχαρία von Lingenthal ἐνθ' ἀν. σ. 349, 365, 411, 430, 442, 457, 468, 476, 482, 485, 571, 595, 623, 635, 641, 700.

² Τόμ. Α' σ. 115 κ.έ.

³ Τόμ. ΙΑ' σ. 102.

τῶν παρέχοντα δικαιώματα ἢ χορηγίας. Οὕτως ἐν ἀντιγράφῳ ἐκδοτηρίου τινὸς ἐγγράφου τοῦ μητροπολίτου Σμύρνης Ἰωάννου, δι' οὗ παρεχωρεῖτο εἰς τὴν μονὴν τῶν Λέμβων ἐν ἔτει 1274 ὡς εἰς μετόχιον ὁ ναὸς καὶ τὰ πράγματα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ εἰς τὰ Σκουρβουλλᾶ προστίθενται τάδε· Ὡσαύτως εἶχε καὶ ὀπισθεν ὡς ἔθος καὶ διὰ τὸ ἀμφίβολον τῆς κολλήσεως τοῦ χάριτος διὰ τοῦ σακελλίου τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Σμύρνης, Ἀλεξίου τοῦ Μαρούλλη¹.

Ἐκ δὲ τῶν εἰς τὸν Ἰατῆρα τοῦ Μιχαὴλ ὑπογεγραμμένων γνωστὸς εἶνε εἰς ἡμᾶς καὶ ἄλλοθεν ὁ Θεόδωρος Παντεχνῆς, ὅστις καὶ ἐπὶ Ἀλεξίου Β' τοῦ υἱοῦ Μανουὴλ Κομνηνοῦ ἐξηκολούθει διατηρῶν τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπὶ τοῦ σεκρέτου τῶν οἰκειακῶν, ὧν ἅμα ἔπαρχος τῆς πόλεως καὶ οἰκῶν περικαλλὲς οἶκημα κατὰ τὴν μαρτυρίαν Νικήτα τοῦ Χωνιάτου². Τὸν Θεόδωρον Παντεχνῆν εὐρίσκομεν παρεκβαλόντα καὶ πιστώσαντα ὡς κοιναίστωρα καὶ νομοφύλακα τῷ 1158 τὸ χάριν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μονῆς τοῦ Ἁγίου Μάμαντος ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου Ἀθανασίου Φιλανθρωπηνοῦ συνταχθὲν κτητορικὸν Τυπικὸν τὸ περιωθὲν ἐν τῷ Παρισιακῷ κώδικι Supplement grec 92³. Βλέπομεν δὲ τὸν Παντεχνῆν ὑπὸ τὴν ιδιότητα νομοφύλακος καὶ ἐπὶ τῶν οἰκειακῶν μετασχόντα καὶ τῶν θεολογικῶν συζητήσεων, ἃς προεκάλεσαν κυρίως αἱ θεωρίαι τοῦ πατριάρχου Κοσμά καὶ τοῦ Σωτηρίχου καὶ ὁ ἐπακολουθήσας εἰς αὐτὰς ἐκκλησιαστικὸς σάλος, καὶ αἵτινες ἀπετέλεσαν τὸ θέμα τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει τοπικῶν συνόδων τῶν ἐτῶν 1156, 1157

¹ Miklosich-Müller Acta et Diplomata Τόμ. Δ' σ. 112.

² Ἐκδ. Βόννης σ. 306,7.

³ Ἐν φ. 94^α. Ταῦτα κατὰ τὰ ὑπ' ἐμοῦ τῷ 1876 ληφθέντα ἐκ τοῦ κώδικος σημειώματα καὶ ἀντίγραφα. Ἐκτοτε τὸ Τυπικὸν τοῦ Ἁγίου Μάμαντος ἐξεδόθη ἐλληνιστὶ καὶ ῥωσιστὶ ὑπὸ τοῦ κ. Θεοδώρου Οὐσπένσκη τῷ 1892 ἐν τῷ βυζαντικῷ τμήματι τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὀδησοῦ σ. 25 κ.έ. Ἴδε σ. 92. Πρβλ. Dmitrievskij Typica. Ἐν Κιέβφ. 1895 σ. 714.

καὶ 1166¹ καὶ τῆς συνελεύσεως τοῦ 1170². Ἔχομεν δὲ πρὸς αὐτὸν καὶ ἐπιστολὴν τοῦ Γεωργίου Τορνίκη, σωζομένην ἐν φ. 11^α κ. ἐ. τοῦ Βιενναίου Phil. gr. CCCXXI³. Ἦτο δὲ ὁ Θεόδωρος Παντεχνῆς πιθανῶς συγγενῆς τοῦ κορυφαίου ἱατροῦ τοῦ Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ, τοῦ Μιχαήλ Παντεχνῆ⁴, οὗ ἔχομεν σωζομένην σφραγίδα, ἐν ᾗ βλέπομεν αὐτὸν τετιμημένον καὶ διὰ τοῦ αὐλικοῦ ἀξιώματος προέδρου⁵ καὶ εἰς ὃν σώζεται ἀνέκδοτος μονωδία ἐπὶ τῷ θανάτῳ ἐν τινι κώδικι τῆς Βοδληϊανῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ὁξωνίου⁶.

¹ Νικήτα Χωνιάτου Θησαυρὸς ὁρθοδοξίας ἐν τῇ τοῦ Migne Patrologia graeca Τόμ. PM' σ. 148, 177, 252. Πρὸλ. F. Chalandon Jean Comnène et Manuel I Comnène. Ἐν Παρίσι. 1902 σ. 541, 642, 650.

² Louis Petit ἐν Βυζαντινοῖς Χρονικοῖς Τόμ. ΙΑ' σ. 469. Πρὸλ. Chalandon ἐνθ' ἀν. σ. 651.

³ Νέου Ἑλληνομνήμωνος Τόμ. ΙΓ' σ. 6.

⁴ Ἀννης Κομνηνῆς ἐκδ. Βόννης σ. 367, 11 καὶ 375, 1.

⁵ Schlumberger Sigillographie de l'empire Byzantin. Ἐν Παρίσι. 1884 σ. 687.

⁶ Βυροκκικὸς κώδιξ 131 φ. 231^β κ. ἐ. Idæ Coxæ Catalogi codicum manuscriptorum Bibliothecae Bodleianae pars prima. Ἐν Ὁξωνίῳ. 1853 σ. 220.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000050643

ΑΘΗΝΩΝ